УДК 351.338.48

А.В. Мерзляк
доктор наук з державного управління, професор
Класичний приватний університет

Ю.Ю. Гурбик
старший викладач
Мелітопольський інститут державного та муніципального управління "КПУ"

ІНСТИТУЦІОНАЛЬНИЙ МЕХАНІЗМ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ: СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ

У статті теоретично обґрунтовано сутність інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери. Здійснено аналіз основних складових інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери. Визначено місце й роль цього механізму в системі механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери.

Ключові слова: *механізми, державне регулювання, рекреаційно-туристична сфера, інституціональний механізм, інститут.*

Аналіз сучасних процесів у рекреаційно-туристичній сфері свідчить про існування цілої низки проблем, що потребують своєчасного вирішення, спираючись на теоретико-методологічні дослідження, досвід і практику застосування вітчизняної й зарубіжної науки.

Тому пропонуємо застосувати інституціональний механізм державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України, який, на наш погляд, посідає важливе місце в системі механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України, адже втілює собою нормативно-правове забезпечення та поєднання об'єктів і суб'єктів державного управління в цій сфері, забезпечує формування та реалізацію їх функцій, цілей, завдань і методів управління, а також визначає результати функціонування організаційних структур рекреаційно-туристичної сфери.

Це сприятиме подоланню низки проблем, які існують у рекреаційно-туристичній сфері України, спираючись на застосування ефективних заходів інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери.

Теоретичні та практичні аспекти механізмів державного регулювання рекреаційної та туристичної сфери України знайшли висвітлення в наукових працях вітчизняних учених у сфері державного управління: Ю.В. Алєксєєвої, І.В. Валентюк, П.І. Гамана, Л.І. Давиденко, А.В. Мерзляк, Н.В. Яцук та ін.

Аналіз вітчизняної наукової літератури щодо інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України дає підстави стверджувати, що сьогодні немає ґрунтовних комплексних досліджень із цієї проблематики.

Метою дослідження є проведення ґрунтовного аналізу сутності та змісту інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери й визначення його місця в системі механізмів державного регулювання.

У системі вітчизняних наукових досліджень механізмів державного регулювання різних сфер суспільного життя України складним теоретичним питанням постає процес визначення механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери.

П.І. Гаман, розглядаючи в широкому розумінні механізм державного регулювання розвитку рекреаційної сфери, визначає його як систему цілей і дій, спрямованих на реалізацію інтересів держави стосовно рекреаційної сфери регіонів і внутрішніх інтересів власне регіонів за допомогою методів, що враховують історичну, етнічну, соціальну, економічну й екологічну специфіку територій [6]. Тобто, як і більшість українських дослідників, застосовує системний підхід до аналізу механізму державного регулювання цієї сфери економіки та відзначає важливість під час здійснення державного регулювання рекреаційної сфери врахування різних аспектів генезису регіонів України (соціального, історичного тощо).

Щодо визначення поняття "механізми державного регулювання туристичної сфери", то, на нашу думку, у вітчизняній науковій літературі існує вузьке та широке бачення цієї теми дослідження.

Деякі науковці визначають механізм державного регулювання туристичної галузі як сукупність організаційно-економічних методів та інструментів, за допомогою яких виконуються взаємопов'язані функції для забезпечення сталого розвитку туризму [12]. Цей підхід ми вважаємо вузьким, адже він не враховує такі механізми впливу держави на рекреаційно-туристичну сферу, як правовий, політичний, інституціональний тощо.

Ми дотримуємося думки науковців, які розглядають механізми державного регулювання в широкому розумінні, стверджуючи,

© Мерзляк А.В., Гурбик Ю.Ю., 2013

що вони являють собою "сукупність заходів, спрямованих на створення стратегії щодо підтримки, координації та контролю за діями суб'єктів туристичної сфери, впливу на туристичні потоки, представництва й рекламування країни на зовнішньому та внутрішньому ринках, інформаційного, науково-методичного й кадрового забезпечення" [20, с. 85].

Слід зауважити, що методологічні аспекти застосування інституціонального механізму сьогодні є характерним процесом для більшості галузей гуманітарних знань, у тому числі інституціональний підхід став предметом дослідження і науки державного управління. Для кращого розуміння місця інституціонального механізму в системі механізмів державного регулювання ми провели аналіз класифікацій механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери вітчизняних науковців (табл. 1).

Таблиця 1

Класифікація механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України

№ з/п	Автор, джерело	Види
Рекреаційна сфера		
1	П.І. Гаман [6]	Науково-інформаційне забезпечення, нормативно-правові акти, ресурсний потенціал, організаційно-економічний механізм, рекреаційна культура населення
2	А.В. Мерзляк Н.В. Яцук [15]	Правовий, фінансовий, організаційний
Туристична сфера		
3	Ю.В. Алєксєєва [1]	Адміністративні, організаційні, економічні, правові, екологічні тощо
4	Л.І. Давиденко [9]	Регламентуючий, контролюючий, коригувальний, соціальний, стимулювальний, організаційний
5	В.М. Дмитренко [10] І.В. Валентюк [2] А.О. Чечель [26] Є.В. Козловський [12]	Організаційний, економічний

Дані табл. 1 свідчать про відсутність інституціонального механізму в системі класифікацій механізмів державного регулювання рекреаційної та туристичної сфери вітчизняних науковців, тому, досліджуючи механізми державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери, ґрунтуючись на інституціональній економічній теорії, ми пропонуємо ввести в цю систему класифікацій інституціональний механізм, що дасть змогу комплексно та всебічно проаналізувати взаємодію державних інститутів й інститутів рекреації та туризму.

Для того, щоб розкрити сутність інституціонального механізму в системі державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України, необхідно з'ясувати сутність поняття "інститут". Еволюція визначення поняття "інститут" в інституціональній теорії бере початок з XIX ст., коли у США зародився новий напрям економічної думки, так званий "старий інституціоналізм" (Т. Веблен, Дж.Р. Коммонс, У.К. Мітчелл). На сьогодні інституціональна теорія має багато напрямів та течій, а об'єктом її дослідження виступають різні суспільні явища і процеси (традиції, звички, правила (норми) поведінки, право тощо) (табл. 2).

Таблиця 2

Еволюція визначення поняття "інститут" в інституціональній теорії

№ з/п	Автор, джерело	Визначення поняття
"Старий інституціоналізм"		
1	Т. Веблен [4, с. 201]	Стійкі звички мислення, характерні для більшого співтовариства людей, походять з інстинктів, звичок, традицій і соціальних норм
2	Дж. Коммонс [28]	Система законів чи природних прав, у межах яких індивіди діють як в'язні, в широкому значенні – колективна дія з контролю, лібералізації та розширення індивідуальної діяльності
3	У. Мітчелл [18, с. 15]	Панівні й на вищому рівні стандартизовані суспільні звички
"Новий інституціоналізм" (зарубіжні дослідники)		
4	Дж. Ходжсон [25, с. 11]	Довговкі системи правил, які утвердились і які вибирають структуру соціальної взаємодії
5	Д. Норт [16, с. 7]	Правила гри в суспільстві або, точніше, придумані людьми обмеження, які спрямовують людську взаємодію в певне русло
6	О. Вільямсон [5, с. 31]	Основні політичні, соціальні, правові норми, які є базою для виробництва, обміну і споживання
"Новий інституціоналізм" (вітчизняні дослідники)		
7	В. Тамбовцев [18, с. 15]	Сукупність санкціонованих правил у єдності з соціальним механізмом їх захисту
8	А. Шастітко [18, с. 15]	Формальні й неформальні правила, створені людьми, а також механізми, що забезпечують їх дотримання
9	А.А. Ткач [22, с. 26]	Інститут – це сукупність, що складається з правил і зовнішнього механізму примушення індивідів до виконання усталених правил

Необхідно зауважити, що в науковій літературі складним залишається питання щодо співвідношення понять "інститут" та "інституція". На наш погляд, більшість дослідників у

межах інституціональної теорії ототожнюють ці поняття (Д. Норт, О. Вільямсон, Р. Коуз та ін.).

Існують думки, що "інституція" – ширше поняття. Так, А. Гриценко зазначає, що "в суспільстві немає нічого, що б не являло собою інституції. Інституції – це не просто елементи суспільства, це все суспільство, розглянуте в певному аспекті" [7, с. 21].

Але є підходи, які відрізняють ці два поняття. Саме цього підходу дотримуємося й ми, та вважаємо за доцільне розглядати в межах теорії державного управління "інститути" як правила поведінки (певні стандарти), а "інституції" – як певні соціальні організації (Верховна Рада, міністерство, організація тощо). Так, М.Я. Малиновський у "Словнику термінів і понять з державного управління" наголошує, що інституційний підхід – це загальний метод дослідження державного управління, який через зосередження на структурно-функціональних засадах побудови систем органів виконавчої влади та формально-правовій характеристиці політичної системи дає можливість дослідити взаємозалежність і взаємозв'язок між змінами інституційних структур апарату державного управління і змістом державної політики [14].

По суті, такого підходу дотримується і Н.М. Ільченко, який зазначає, "що в певний період свого розвитку інститути відокремлюються від організацій (інституцій), оскільки останні є соціальними формами, в яких зрештою закріплюються та реалізуються ті чи інші інститути. Отже, інституції в певному сенсі є продуктом діяльності інститутів. Таке розмежування понять дає змогу чітко розрізняти два наукові підходи під час проведення дослідження: інституціональний та інституційний" [11].

На наш погляд, однією з основних причин такої кількості поглядів щодо узгодження тлумачення понять "інститут" та "інституція" є складність та різнобічність зазначених категорій, а також застосування різних методологічних підходів до дослідження цих понять.

Взагалі слід зауважити, що інституціональний механізм у системі державного управління не має і свого чіткого визначення (окремого), як наприклад правовий, економічний, організаційний тощо. Такі самі проблеми стосуються застосування досліджуваного механізму в межах державного регулювання.

Загалом його розглядають у контексті певного дослідження. Так Г.І. Груба вивчає інституціональний механізм державного управління щодо формування національної інноваційної системи України [8], В.С. Васильченко аналізує його в аспекті державного регулювання зайнятості [3], О.С. Лєсная – в контексті державного розвитку підприємництва, стверджуючи, що цей механізм "базується на основних принципах державного регулювання, враховує взаємодію існуючих в Україні формальних і неформальних інститутів згідно з обраною соціально-економічною політикою. Цей механізм реалізується за допомогою нормативно-правових, програмно-цільових, організаційно-розпорядчих і контрольно-наглядових управлінських рішень, що приймають органи державної виконавчої влади, недержавні інститути та об'єднання підприємців на національному, регіональному й місцевому рівнях управління" [13].

Певні аспекти інституціонального механізму державного управління туризму досліджує Т.І. Ткаченко, яка, вивчаючи сучасний розвиток туризму на основі концепції сталого розвитку, зазначає, що вирішення певних проблем формування туристичної індустрії в Україні та системи управління її розвитком залежить від удосконалення інституціонального механізму управління суб'єктами туристичного бізнесу [23, с. 295]. Л.М. Решетнікова, досліджуючи інституційний механізм регулювання ринку туристичних послуг в Україні та, на наш погляд, ототожнюючи з інституціональним механізмом, дає йому таке визначення: "Це особлива структурна складова економічної системи країни, яка забезпечує створення норм та правил, взаємодію її суб'єктів, з метою реалізації економічних інтересів суспільства й забезпечення збалансованого функціонування та розвитку ринкового середовища" [19].

Сутність та зміст інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери можна визначити, спираючись на дослідження представників нової інституціональної теорії, які зазначають, що "роль держави в умовах ринкової економіки зводиться до здійснення трьох функцій:

1) законодавче визначення правил здійснення економічної діяльності;

2) заохочення, захист і охорона соціально й економічно доцільних форм цієї діяльності, здійснювані, головним чином, за допомогою регулятивних заходів переважно економічного характеру, але в певних межах і заходами владними, позаекономічними;

3) недопущення з'єднання в руках органів державної влади двох напрямів діяльності – здійснення владних повноважень і господарської діяльності, направленої на отримання прибутку в тій або іншій формі, за винятком випадків, передбачених законом" [22, с. 213].

Основною "функцією державного управління є діяльність з прийняття рішень у галузях: формування і використання засобів державного бюджету і іншого державного майна; прийняття і забезпечення виконання правил поведінки суб'єктів за межами державних відомств, тобто громадян і різних організацій" [22, с. 213–214].

Д. Норт у структурі інститутів виділяє три головні складові:

- формальні правила (конституції, закони, нормативно-правові акти, офіційно закріплені норми права);
- неформальні обмеження (правила) (традиції, звичаї, договори, угоди, добровільно взяті на себе норми поведінки тощо);

– механізми контролю або примусу, що забезпечують дотримання правил (суди, органи охорони правопорядку, інші силові структури) [17]. Таким чином, можна стверджувати, що досліджуваний механізм буде складатися з таких складових (рис. 1).

Рис. 1. Інституціональний механізм державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери

Зупинимося детальніше на кожній із зазначених складових інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України.

По-перше, виходячи з вищезазначеного, важливим аспектом державного регулювання є створення, контроль та забезпечення реалізації формальних правил. Основу формальних правил державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України становить нормативно-правова база України, міжнародні-правові акти й договори з приводу питань рекреації та туризму (рис. 2).

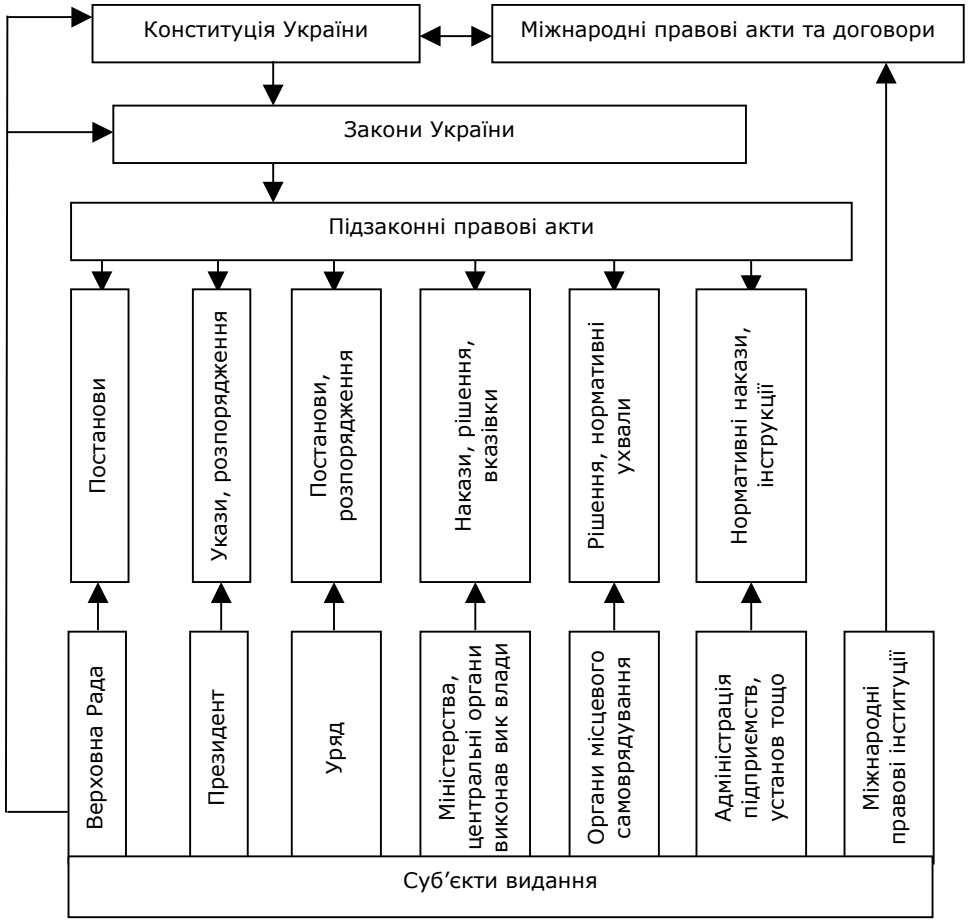

Рис. 2. Система формальних правил державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України

Окрім забезпечення існування й розвитку формальних правил, держава в інституціональній теорії виступає одним із важливих суб'єктів інституціоналізації рекреаційно-туристичної сфери.

У "Новій філософській енциклопедії" за редакцією В.С. Стьопіна інституціоналізацію визначено як процес формалізації соціальних відносин, перехід від неформальних відносин (об'єднань, угод, переговорів) і неорганізованої діяльності до створення організаційних структур з ієрархією влади, регламентацією відповідної діяльності, тих чи інших відносин, їх юридичної легалізацією, якщо це можливо й необхідно [29].

У цьому процесі загалом науковці виділяють такі етапи (рис. 3):

1) актуалізація намірів, тобто оформлення соціальних намірів у суспільній свідомості у вигляді ідей, що мають своє відображення в наукових, філософських і політичних текстах;

2) інституювання – процес закріплення неформальних правил у конкретні правові акти, за виконання яких відповідають органи влади та управління;

3) соціальне конституювання реальності – процес здійснення новостворених формальних правил [21, с. 126].

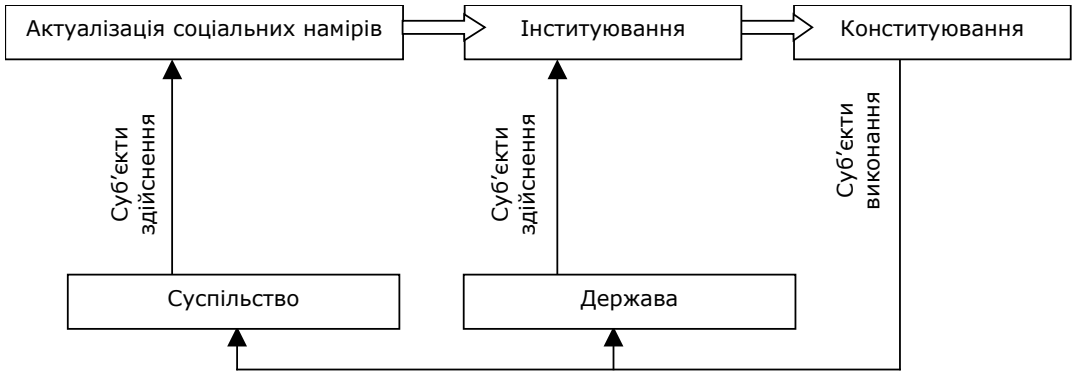

Рис. 3. Основні етапи процесу інституціоналізації

По-друге, процес інституціоналізації не може створити умови абсолютного панування в суспільстві формальних правил, тому інституціональний механізм державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери повинен базуватися на врахуванні неформальних правил та сприяти їх взаємодії з формальними правилами для того, щоб у подальшому держава змогла б з найменшими перешкодами й труднощами здійснювати процес формалізації соціальних намірів суспільства.

Д. Норт зазначає, що неформальні інститути (неписані правила) – це суспільні умовності й кодекси поведінки. Неписані правила, за Д. Нортом, лежать глибше від формальних правил і доповнюють їх. "Неформальні обмеження, втілені в звичаях, традиціях і кодексах поведінки, набагато менш сприйнятливі до свідомих людських зусиль" [27, с. 21].

Російський дослідник А. Аузан трактує неформальні правила як такі, що існують у пам'яті учасників різних соціальних груп, у ролі гаранта яких виступає будь-який учасник групи, котрий побачив їх порушення [27, с. 34].

Слід зауважити, що взаємодія формальних і неформальних правил має обопільно вигідний характер. Неформальні правила можуть у ході довгострокової практики свого застосування зробити економіку ефективнішою, а тому дуже часто трансформуються потім у формальні інститути. І навпаки, ефективна система формальних правил робить ефективним існування неформальних правил (рис. 4).

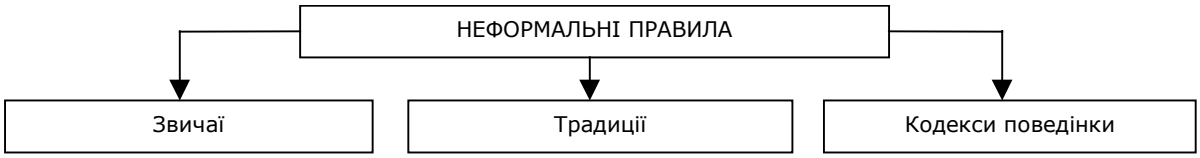

Рис. 4. Система неформальних правил державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України

По-третє, в інституціональній теорії багато уваги приділяють процесу забезпечення дотримання та виконання формальних правил у суспільстві, або механізму санкціонування. Так, Дж. Б'юкенен зауважує, що "для забезпечення такого суспільного блага, як законослухняність, має бути проведене таке суспільне "антиблаго", як покарання" [22, с. 17]. Тому для функціонування інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери необхідне створення ефективної системи здійснення державними інституціями (органи прокуратури, інспекції тощо) контрольно-наглядових заходів та функцій.

По-четверте, рекреаційно-туристична сфера має складну структуру свого прояву в суспільному житті України, а тому для ефективного її функціонування та розвитку потрібна державна координація і регулювання. Забезпечення умов для створення ефективної та узгодженої системи органів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери України, на наш погляд, є важливим фактором стійкого її соціально-економічного розвитку.

Постійні процеси реорганізації органів державного управління рекреаційно-туристичної сфери в незалежній Україні показують намагання державної влади знайти оптимальний варіант регулювання цієї сфери, виходячи з принципів ефективності, системності, узгодженості та оптимізації органів влади. Але, на наш погляд, на сьогодні система державних органів регулювання рекреаційно-туристичної сфери не є досконалою, а тому потребує інституційних змін з метою створення єдиного центрального органу виконавчої влади щодо регулювання рекреаційно-туристичної сфери.

По-п'яте, важливим проявом інституціонального механізму державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери є здійснення та реалізація державної рекреаційно-туристичної політики в умовах дії та розвитку інституціонального середовища країни.

Вперше визначення поняття "інституціональне середовище" запропонували Д. Норт і Л. Девіс, розуміючи його як сукупність основних політичних, соціальних і юридичних правил, що утворює базис для виробництва, обміну і розподілу [30].

Схоже бачення висловлює й О. Вільямсон, вважаючи, що "інституціональне середовище – це правила гри (політичні, соціальні, правові), що визначають контекст, у якому відбувається економічна діяльність" [24, с. 38]. Американський науковець П. Кляйн вважає, що інституціональне середовище формує межі, в яких діє людина [30], тобто вводить до цього середовища людську поведінку, а не лише правила економіки.

У сучасній вітчизняній інституціональній теорії відбувається синтез поглядів зарубіжних економістів. Так деякі дослідники під інституціональним середовищем розуміють "сукупність основоположних соціальних, політичних, юридичних і економічних правил, що визначають рамки людської поведінки" [22, с. 32].

На нашу думку, важливим суб'єктом у процесі взаємодії інституціонального середовища з економічною або людською діяльністю повинна виступати держава на основі застосування та проведення власної політики й спираючись на свої основні принципи, механізми, функції та методи. Тому вважаємо, що інституціональне середовище в контексті нашого дослідження має такий вигляд (рис. 5).

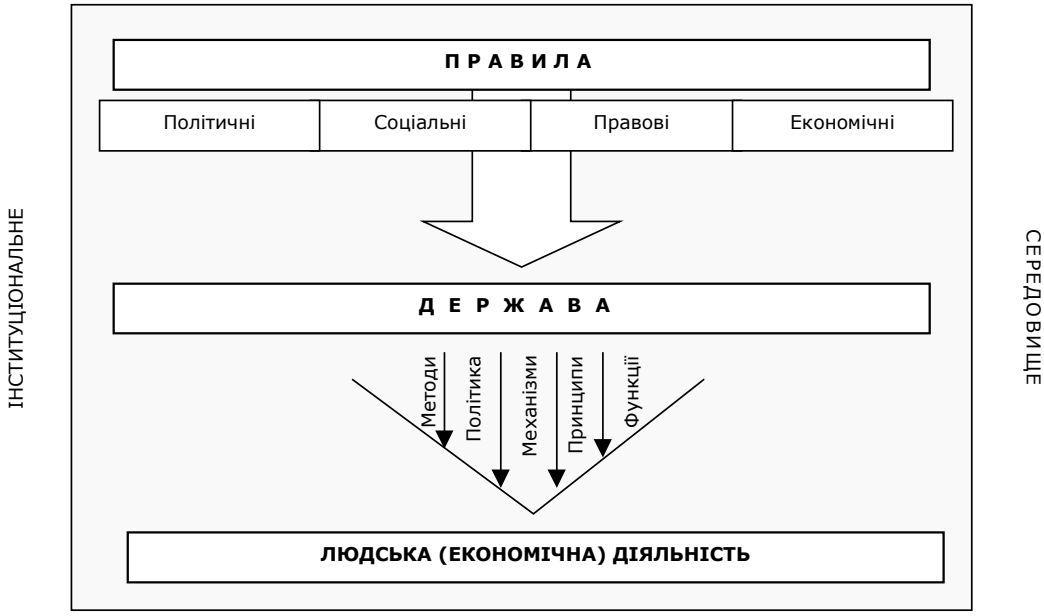

Рис. 5. Інституціональне середовище рекреаційно-туристичної сфери в контексті державного регулювання

По-шосте, реформування прав власності в незалежній Україні, а саме створення її нових інститутів (приватна власність) та трансформація діючих (комунальна, державна власність), призвело до суттєвих змін у соціально-економічному житті України, в тому числі в розвитку рекреаційно-туристичної сфери.

Важливою умовою для перетворень, пов'язаних з правами власності в рекреаційно-туристичній сфері України, є створення та забезпечення державою сприятливих умов для формування нових або трансформації існуючих інститутів власності, а важливими механізмами (інструментами) реалізації цього завдання є її специфікація (закріплення за кожною правомірністю чітко визначеного власника [22, с. 115]) та захист на основі процесу державного регулювання.

Висновки. Дослідження механізмів державного регулювання економіки та механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери показує, що на сьогодні інституціональний механізм відсутній у цих системах класифікацій. Тому, досліджуючи механізми державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери, ми пропонуємо внести в цю систему класифікацій інституціональний механізм, що дасть змогу комплексно та всебічно проаналізувати взаємодію державних інститутів й інститутів рекреації та туризму.

Таким чином, визначено та науково обґрунтовано місце й роль інституціонального механізму в системі механізмів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери, який являє собою нормативно-правове забезпечення та поєднання об'єктів і суб'єктів державного управління в цій сфері, забезпечує формування та реалізацію їх функцій, цілей, завдань і методів управління, а також визначає результати функціонування організаційних структур рекреаційно-туристичної сфери.

На основі аналізу наукових праць вітчизняних і зарубіжних дослідників у галузі теорії державного управління визначено та змістовно наповнено поняття "інституціональний механізм державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери" як системи заходів, що базується на основних принципах державного регулювання й пов'язана з нормативно-правовим забезпеченням та інституціоналізацією неформальних норм (відносин) рекреаційно-туристичної сфери, урахуванням та сприянням взаємодії існуючих у рекреаційно-туристичній сфері формальних і неформальних інститутів, здійсненням державними інституціями контрольно-наглядових заходів, що забезпечить дотримання формальних правил у рекреаційно-туристичній сфері, забезпеченням ефективного функціонування державних інституцій та проведення інституційних змін у системі органів державного регулювання рекреаційно-туристичної сфери, здійсненням державної рекреаційно-туристичної політики в умовах розвитку інституціонального середовища, формуванням нових або трансформацією існуючих інститутів власності в рекреаційно-туристичній сфері.

Список використаної літератури

1. Алєксєєва Ю.В. Державне регулювання розвитку туристичної галузі України в контексті досвіду Франції : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / Ю.В. Алєксєєва ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Одеса, 2005. – 20 с.
2. Валентюк І.В. Організаційно економічні механізми державного регулювання туристичноїсфери України : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / І.В. Валентюк. – К., 2005. – 20 с.
3. Васильченко В.С. Державне регулювання зайнятості / В.С. Васильченко. – К. : КНЕУ, 2003. – 289 с.
4. Веблен Т. Теория праздного класса / Т. Веблен. – М. : Прогресс, 1984. – 368 с.
5. Вильямсон О. Частная собственность и рынок капитала / О. Вильямсон // ЭКО. – 1993. – № 5. – С. 4–11.
6. Гаман П.І. Державна політика екологічного розвитку економіки в трансформаційний період : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / П.І. Гаман ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2005. – 20 с.
7. Гриценко А. Наука и искусство институционального строительства / А. Гриценко // Інституційна архітектоніка та механізми економічного розвитку : матер. наук. симпоз. – Х. : ХНУ, 2005. – С. 20–31.
8. Груба Г.І. Інституціональний механізм формування національної інноваційної системи України [Електронний ресурс] / Г.І. Груба. – Режим доступу: http:// www.dy.nayka.com.ua/? op=1&z=37.
9. Давиденко Л.І. Державне регулювання туризму на регіональному рівні : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / Л.І. Давиденко. – Донецьк, 2006. – 24 с.
10. Дмитренко В.М. Державне регулювання регіонального рекреаційно-туристичного комплексу : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / В.М. Дмитренко ; Класич. приват. ун-т. – Запоріжжя, 2008. – 20 с.
11. Ільченко Н.М. Методологія дослідження проблем державного управління: інституціональний підхід [Електронний ресурс] / Н.М. Ільченко. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/apdu/2011_1/doc/1/06.pdf.
12. Козловський Є.В. Державне регулювання в галузі туризму: становлення та розвиток в Україні : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / Є.В. Козловський ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К., 2008. – 20 с.
13. Лєсная О.С. Інституціональний механізм державного регулювання розвитку підприємництва : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / О.С. Лєсная ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Харк. регіон. ін-т держ. упр. – Х., 2008. – 17 с.
14. Малиновський В.Я. Словник термінів і понять з державного управління / В.Я. Малиновський. – К. : Атіка, 2005. – 240 с.
15. Мерзляк А.В. Система механізмів державного регулювання рекреаційної сфери України : монографія / А.В. Мерзляк, Н.В. Яцук. – Запоріжжя : КПУ, 2011. – 248 с.
16. Норт Д. Институциональные изменения: рамки анализа / Д. Норт // Вопросы экономики. – 1997. – № 3. – С. 6–17.
17. Норт Д.С. Институты, идеология и эффективность экономики / Д.С. Норт //

От плана к рынку: будущее постсоциалистических республик / [пер. с англ. ; под ред. Б.С. Пинскера ; сост. Л.И. Пияшева и Дж. Дорн]. – М., 1993. – 307 с.
18. Пилипенко Г.М. Категоріальне оформлення поняття інститут: проблеми і перспективи інституціональної теорії [Електронний ресурс] / Г.М. Пилипенко // Економічний вісник НГУ. – 2008. – № 4. – С. 12–18. – Режим доступу: http://ir.nmu.org.ua/jspui/bitstream/123456789/462/1/2008_4_p012-018.pdf.
19. Решетнікова Л.М Інституційний механізм регулювання ринку туристичних послуг в Україні [Електронний ресурс] / Л.М. Решетнікова. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/reshetnikova.htm.
20. Соловйов Д.І. Вдосконалення понятійного апарату теоретичного забезпечення функціонування туристичної сфери / Д.І. Соловйов // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – № 4 (16). – С. 82–88.
21. Ткач А.А. Інституціональні основи ринкової інфраструктури : монографія / А.А. Ткач ; НАН України. Обєднаний ін-т економіки. – К., 2005. – 295 с.
22. Ткач А.А. Інституціональна економіка. Нова інституціональна економічна теорія : навч. посіб. / А.А. Ткач. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 304 с.
23. Ткаченко Т.І. Сталий розвиток туризму: теорія, методологія, реалії бізнесу : монографія / Т.І. Ткаченко. – 2-ге вид., випр. та доп. – К. : Київ. Нац. торг.-екон. ун-т, 2009. – 463 с.
24. Уильямсон О. Экономические институты капитализма. Фирмы, рынки, отношенческая контрактация / О. Уильямсон. – СПб. : Лениздат, 1996.– 702 с.
25. Ходжсон Дж. Экономическая теория и институты / Дж. Ходжсон. – М. : Дело, 2003. – 464 с.
26. Чечель А.О. Удосконалення державних механізмів управління розвитком туризму в Україні : автореф. дис. … канд. держ. упр. : 25.00.02 / А.О. Чечель ; Донец. держ. акад. упр. – Донецьк, 2004. – 20 с.
27. Шаститко А.Е. Новая институциональная экономическая теория / А.Е. Шаститко. – М. : Экон. Ф-т МГУ: ТЕИС, 2002. – 591 с.
28. Commons R.J. Institutional Economics / R. John Commons // American Economic Review. – 1931. – Vol. 21. – P. 648–657.
29. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_philosophy/8399.
30. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/ en_etei/2011_8/30.pdf.

Стаття надійшла до редакції 11.11.2013.

Мерзляк А.В., Гурбик Ю.Ю. Институциональный механизм государственного регулирования рекрационно-туристической сферы Украины: сущность и составляющие

В статье теретически обоснована сущность институционального механизма государственного регулирования рекрационно-туристической сферы. Проанализированы основные составляющие институционального механизма государственного регулирования рекреационно-туристической сферы. Определены место и роль этого механизма в системе механизмов государственного регулирования рекрационно-туристической сферы.

Ключевые слова: *механизмы, государственное регулирование, рекрационно-туристическая сфера, институциональный механизм, институт.*

Merzlyak A. Gurbyk Yu. The institutional mechanism of government control in Ukraine's recreation and tourism sphere: its nature and components

An analysis of modern processes is in a recreational-tourist sphere, testifies to existence of a number of problems, that need a timely decision leaning on theoretic-methodological researches, experience and practice of application of home and foreign science.

Research of domestic scientific literature, in relation to the institutional mechanism of government control rekreaciyno-tourist spheres of Ukraine, grounds to assert that presently there are not labors. as though thoroughly and complex probed noted scientific problematic.

The study deals with a theoretical examination of the institutional mechanism of government control in the recreation and tourism sector, interpreting it as the normative legal support and integration of government control objects and subjects in the sector, that ensures the formation and realization of their control functions, objectives, tasks, methods and determines the results of organizational structures functioning in the recreation and tourism sector.

It, will assist overcoming rows of problems, that exist in the recreational-tourist sphere of Ukraine leaning on application of effective measures of institutional mechanism of government control of recreational-tourist sphere.

The author analyzes the main components of the institutional mechanism of government control in the recreation and tourism sector based on government control principles and connected with the normative legal support and institutionalization of informal standards (relations) in the recreation and tourism sector, taking into account and facilitating interaction between formal and informal institutions in the recreation and tourism sector, government control and supervising activities,

which will ensure the observance of formal rules in the recreation and tourism sector, effective functioning of government institutions and making institutional changes in the government control bodies of the recreation and tourism sector, implementing the public recreation and tourism policy under institutional environment development, creating new or transforming existing property institutions in the recreation and tourism sector.

The institutional mechanism is proposed to be included in the system of government control mechanisms in the recreation and tourism sector which will help to make a comprehensive analysis of interaction between government institutions and recreation and tourism institutions.

The place and role of the institutional mechanism in the system of government control mechanisms in the recreation and tourism sector is determined.

Key words: *mechanisms, government control, recreation and tourism sphere, institutional mechanism, institution.*